

KANSAKUNNAN KASVOT

PÄIVI SETÄLÄ

Professori Päivi Setälä toimii Helsingin yliopiston kulttuuri-asiamiehenä.

■ Suomen Historiallinen Seura käynnisti esimiesvuotenani 1992 Kansallisbiografia-hankkeen, mikä on suurisuuntaisin historiaprojekti vuosikymmeniin. Biografiassa on kuusi tuhatta Suomen historiaan liittyvän henkilön pienoiselämäkerta. Ensimmäinen nide on saanut loistavan vastaanoton. Sitä ostetaan yli odotusten ja sen käyttöoikeuksia myydään kouluille ja yliopistoille tiuhaan. Se ilmestyy kymmenenä niteenä ja päivitettävään verkkoversioon kuuluu kolmen tuhannen henkilön elämäkerrat, joita saa maksua vastaan käyttää jo nyt. Kansallisbiografian kustantamisesta vastaa Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kansallisbiografia on median suosiossa. Topeliuksen juhluvuonna biografian tekstin tunnisti helposti ja vuorossa on ensi vuonna J. L. Runeberg ja J. V. Snellman on porttien edessä. Biografioita on kirjoittanut 700 tutkijaa, joista kymmenkunta on kirjoittanut yli sata artikkelia. Elämäntyön nykyarvostus näkyy sivujen määrässä: johdossa ovat Mannerheim ja Kekkonen, mutta suunnilleen saman verran on kirjoitettu Alvar Aalosta ja Aleksis Kivistä kuin myös Paavo

Nurmesta ja naispörssiä johtavasta Tove Janssonista. Yli 30 000 merkkiin pääsevät lisäksi muun muassa Linkomies, kuningatar Kristiina, Paasikivi, Snellmann, Väinö Linna ja Koivisto. Siinä on kärkitusina. Pyhän Birgitan elämäkerta on juhluvuoden vuoksi ensimmäisen niteen luetuin.

Biografian ideologia eroaa fennomaanisista edeltäjistään. Biografioissa on nostettu esiin naisia sekä toimijoina että vaimoina ja tyttärinä. Aviopuolisot ovat yksilöitä ja työpari. Suuri osa hallitsijoiden puolisoista tuhannen vuoden ajalta esitellään nyt ensimmäistä kertaa suomalaiselle yleisölle.

Kansakunnan kasvoihin kuuluu 13 % tiedemiehiä ja opettajia, mutta sotilaita vain 6 %. Virkamiehiä ja tuomareita on samaverran kuin taiteilijoita, arkkitehteja ja muotoilijoita. Samassa eli kymmenesosassa kokonaisuudesta ovat kirjailijat, toimittajat ja kustantajat. Yhtä paljon on näyttelijöitä, viihdetaiteilijoita, urheilijoita kuin on pappeja ja uskonnollisia johtajia. Valinnat kertovat siitä, että aikamme arvostaa kulttuurivaikuttajia enemmän kuin varhemmin. Elämäkertansa ansainneita on katsottu laajakaistaisesti. Suurmiehet ja -naiset eivät ole enää pelkästään poliitikkoja. Vanha tarina on se, että tietosanakirjoihin ovat päässeet lähinnä hallitsijat ja taiteilijat.

Biografiaan ovat päässeet sekä tunnetut että tuntemattomat vaikuttajat – niin maantierosvot kuin roviolla poltetut noidat. Biografia on kansakunnan ryhmäkuva sekä hyvässä että pahassa.

Kansallisbiografia on hyvä esimerkki suomalaisesta projektista, missä julkinen ja yksityinen raha ovat liittoutuneet. Opetusministeriö maksoi palkat ja toimiston ja rahas-

tot ja säätiöt kirjoitus- ja tarkastuspalkkiot. Tämä on hyvä konsepti. Kansallisbiografia on kaikkiaan halpa projekti ja se tehtiin aikataulussa. Ruotsi on tehnyt 80 vuotta biografiaansa. Siellä on valtionarkiston yhteydessä pysyvä biografiaosasto. – Säätiöt ovat meillä perinteisesti tukeneet suuria kansallisia projekteja.

Minulla on omakohtaista kokemusta biografian käyttökelpoisuudesta. Pidän Turussa esitelmän ”Pyhästä Birgitasta Tarja Haloseen” ja pyysin biografiakeskuksesta kaikkien Turussa syntyneiden ja kuolleiden naisten elämäkerrat. Esitelmäni keskeishenkilöitä olivat ruukin patruunassa, suurporvarin leski Elin Säger 1600-luvulta ja kauppias ja laivanvarustaja Maria Augustin seuraavalta vuosisadalta. Kiintoisimmat tittelit on vuonna 1714 syntyneellä Magdalena Wargentiniilla, ruustinna, kartanon omistaja ja muumio. – Kansallisbiografiassa joka seitsemäs on naiselämäkerta ja siitä on kiittäminen paljon Anneli Mäkelä-Alitaloa.

Maailmalla ovat nykyään suosittuja naisten omat biografiasarjat – näin myös Pohjoismaissa. Yliopiston kirjastossa on 17-osainen *Women in World History: A Biographical Encyclopedia*. Elämäkertoja – kaikkiaan 10 000 – on taiteilijoista, tiedenäisistä, urheilijoista, seikkailijoista, pyhimyksistä ja kurtisaaneista. Naisia on viidentuhannen vuoden ajalta. On niin suomalaista katsoa, ketkä meiltä ovat päässeet mukaan. Ensimmäiseksi katsoin Minna Canthin ja löytyihän liputuspäivän vastaikään saanut vaikuttaja. Suomalaisia on kaikkiaan 26, kun Ruotsista on viisinkertainen määrä. Mukaan mahtuvat esimerkiksi Tove Jansson, Elisabeth Rehn, Helvi Sipilä, Inkeri Anttila, Edith Södergran, Maria Jotuni ja Armi Ratia.

Nykyään maailmaa määritetään verkostojen avulla. Verkostosi kertovat statukseksi? Suvut korostuvat teossarjassa ja sukuaartikkeleita onkin 250. Tärkeä lähtökohta on ollut se, että me polveudumme myös äideis-

tämme. Verkostot ovat tärkeitä ja ne eivät enää ole vain sukuverkostoja. Tein kokeen kysymällä, ketkä ovat kuuluneet Suomen kulttuurirahaston vaikuttajiin? Kaikki ”mafiaan” kuuluneet eivät olleet ilmoittautuneet tai koodaus ei ole ollut riittävä.

Euroopan Unioniin kuuluva Suomi tarvitsee biografiansa myös eri kieliversioina. Tätä edustaa *100 Faces from Finland*, joka auttaa ulkomaisia toimittajia ja tutkijoita erinomaisesti. Nuorin biografiaan päässyt on Linus Torvalds. Kieliversioita olisi lisätävä – esimerkiksi ulkoministeriön avulla.

Elämäkertoja tulee päivittää siksi, että tutkimus tulkitsee toisin ja elämäkerrat saavat uusia painotuksia. Eivät vain poliitikot nouse ja laske pörssissä vaan niin tekevät muidenkin alojen vaikuttajat. Historian galeriasta ei saa poistaa muotokuvaa pörssinoteerausten tapaan. Hekin kuuluvat kansalliseen muistiimme – vaikkapa vain ope- tukseksi.

Elämäkerrassa mainitaan kirjallisuuden ohella henkilöön liittyvät taideteokset ja muiston kunnioittaminen, mikä ilmenee muun muassa kadun tai instituutioiden niminä. Se on jälkimaineen kannalta tärkeää. Kansakunnasta kertoo paljon se, keitä se on monumentalisoitunut, muistomerkein varustanut tai liputtanut. – Projektin myötä herätettiin kysymys, tarvitaanko Suomessa Ruotsin ja Englannin tapaan kansallista muotokuvagalleriaa? Muotokuvat on tärkeä kulttuurihistorian lähde ja ne ovat meillä Suomessa hajallaan ja tätä nykyä usein kellarissa näkymättömissä.

Suurprojektin toivoisi elävöittävän suomalaista biografiatutkimusta. Pyhän Birgitan juhlavuosi on oiva esimerkki biografiatutkimuksen kukoistuksesta. Meidän historiantutkijoiden tulee kannattaa vuosittaisjuhlia. Pietarin juhlavuosi on kaikkien tiedossa ja median suosiossa. Ketkä pietarilaiset ovatkaan Kansallisbiografiassamme? ■